

PLAV!

PŘEKLADATELÉ LITERÁTI AUTOŘI VYKLADAČI

PÁTEK 2.4.2004

č. 17

Plaveme netradičně

Obvyklou náplní Plav!u jsou většinou texty, které by měly zaznít během „bubeníčkovského“ večera. Dnes tomu však bude jinak. Nejen že se po delší době dostane i na recenzi knihy, ale celý obsah dnešního čísla bude věnován jiným textům než tomu, který uslyšíte. Text Ghelderodova dramatu jsme totiž přinesli již před rokem, a abychom se zbytečně neopakovali, přinášíme vám tedy dnes porci textů, na které se v průběhu času nedostalo a o kterých si myslíme, že by měly být publikovány. Snad si po jejich přečtení budete myslet totéž.

za redakci Josef Šlerka

Z Pohádek babičky feministky: Popelka

Kdysi dávno na světě žila osoba v předreprodukčním věku, které všichni říkali Popelka. Když byla úplně malá, její matka, utrápená řevem televizních fotbalových přenosů a ustavičně zvednutým prkénkem na WC, zemřela. Otec, znechucený neustálým zdražováním lubrikantů a absencí neplacené pracovní síly ve své domácnosti, po několika letech uzavřel sňatek s vdovou. Ta měla dvě dcery. Macecha a nevlastní sestry, deformované násilnickým světem mužů, zacházely s Popelkou jako s levnou pracovní silou z Východu. Samozřejmě, že je ani nenapadlo, aby za ni platily sociální či zdravotní pojištění.

Jednoho dne posel přinesl do jejich domu pozvánku na odporně bílém nerecyklovatelném papíře. Princ onoho království se rozhodl uspořádat maškarní ples. Kdo ví, možná chtěl oslavit, že přežil další rok neudržitelného rozvoje a ještě více utužil vykořisťování zbídačených a společensky marginalizovaných rolníků. Popelčiny nevlastní sestry měly z pozvání obrovskou radost a těšily se, že se dostanou do královského paláce. Okamžitě začaly vymýšlet, jaké drahé róby si nechají ušít. Pozměnit přirozené tvary svých těl a zotročit je tak, aby co nejvíce odpovídaly nerealistickým standardům ženské krásy, které z nedostatku smysluplné činnosti vymysleli zahálčiví a ješitní muži. (V případě těchto dvou dívek se standardy jevily jako obzvlášť nerealistické, neboť měly ránu, že by zastavily vlak.) Macecha se rovněž chystala na ples, takže Popelka se dřela jako příslušnice jiné než bílé rasy.

Když konečně nastal dlouho očekávaný den plesu, musela pomoci maceše a nevlastním sestrám do plesových šatů. Ubohá dívka! Bylo to asi tak snadné jako vtlačit metrác mletého masa z nutrií do slupky od vídeňského párku. Následovaly tak nechutně rozsáhlé kosmetické manévry, že od jejich popisu raději upouštíme. Večer macecha a sestry odjely a poručily Popelce, aby zůstala doma a poklidila celou domácnost. Popelce bylo smutno, a tak si šla zacvičit do domácí tělocvičny.

Najednou přímo před ní po stojanu posilovacího stroje sjel blesk a – kde se vzala, tu se vzala – objevila se nějaká podivná bytost. Na sobě měla plandavé a vzdušné celobavlněné roucho a na hlavě pestrobarevnou tubetějku. Popelka si nejdřív myslela, že to je vyznavač alternativní subkultury, rockový hudebník či jinak vyšinutý umělec, ale brzy poznala, že se mylí.

„Ahoj Popelko, jsem tvůj anděl strážný či – pokud je to pro tebe přijatelnější – smyšlený fideistický poručník,“ představil se dotyčný. „Ten pitomý ples ti může být ukradený, vid? Přece bys na sebe nevzala nezdravě těsné šaty, které narušují krevní oběh. Ani ortopedicky nevhodné boty na vysokém podpatku. Kdo má všech pět pohromadě, nepotře si obličej chemikáliemi a umělými barvivy, které se navíc zkoušejí na zvířatech. Neříkej mi, že se chceš nechat psychicky deptat mužským ideálem krásy?“

„Ano a ráda!“ přitakala Popelka horlivě. Anděl strážný jen mlčky zvedl oči v sloup. Pochopil, že má před sebou osobu světlo- vlasou, nikoli však osvícenou. Zahrnul Popelku záplavou nádherně jasného světla a přenesl ji na královský ples.

Onoho večera všechny ulice kolem paláce lemovaly stovky kočárů. Ekonomické vytěžování dopravních prostředků zřejmě ještě nebylo objeveno. Popelka dorazila v okázalém a přetěžkém kočáře, který s nelidským utrpením táhl tým ztročených koní. Na sobě měla přílehlavou róbu z hedvábí, které lidé odcizili nic netušícím bourcům morušovým. Ve vlasech se skvěly perly drze uloupené na perle sedřeným a bezbranným mušlím. Na nohou měla křišťálové pantoflíčky a v jednom kuse se modlila, aby neuklouzla či nešlápla vedle.

Když vkročila do sálu, jediná hlava nezůstala neotočena. Muži zírali a užírali se touhou po neznámé, která vypadala jako věrná kopie panenky Barbie, což tito ignoranti považovali za přednost. Ženy, které od nejtěšnějšího věku vychovávali k tomu, aby opovrhovaly přirozenými tvary svých těl, probodávaly Popelku závistivými a nenávisnými pohledy. Maceše a nevlastním sestřám žárlivost a závist zastřely mysl tak dokonale, že Popelku nepoznaly.

Netrvalo dlouho a nově příchozí si všiml i princ, který v kroužku dvořanů probíral nejpohodlnější stříh poklopce na brnění a finesy lovu na medvědy. Okamžitě zapomněl na pasti, štvance, kopí, brnění a – po pravdě řečeno – i zavřít ústa. „Tamhletu,“ přemítal chtivě, „bychom si my, princ, mohli vzít za ženu a obtěžkat našimi perfektními geny, což by nám všichni okolní princové ukrutně záviděli. A ty blondaté vlasy – jupí!“ Princ vyrazil přes celý sál směrem k potencionální kořisti. Dvořané ho následovali, stejně jako jeden každý muž v sále mladší 70 let a neroznášející nápoje.

Popelka byla pyšná, že vyvolala takové pozdvižení. Nosánek nahoru, se nesla jako exkrement po vrstvě živočišného tuku. Ale za chvíli jí došlo, že pozdvižení asi přeroste v pobouření, ne-li v sexuální podbarvené násilnosti.

Princ jasně dal najevo svým nohsledům, že tu mladou ženu „chce jen pro sebe“. Dvořany to rozzuřilo, neboť i oni podlehli chtíci. Na Popelku měl zálsusk každý. Muži začali křičet a navzájem se osočovat. Nejlepší princův přítel, urozený, ale omezený vévoda, mu zastoupil cestu a trval na tom, že Popelku bude mít on. Na tuto připomínku princ reagoval podnětně, i když poněkud pregnantně – svižným kopem do rozkroku. Vévoda se skácel k zemi a přechodně se zdržel jakýchkoli aktivit. Ale na prince se okamžitě vrhli další chtíčem rozběsnění samci. Za chvíli se po parketách válelo klubko zdivočelých humanoidů.

Ženy, vyděšené tak pronikavými projevy působení testosteronu, se ze všech sil snažily vyčlenit z konglomerátu horkých těl jednotlivá

individua, ale marně. Nabyly přesvědčení, že příčinou zla je krásná neznámá. Kolem Popelky se začal svírat kruh nepřátelských osob, pro které pojem ženské solidarity byl jen prázdnou frází. Chtěla se dát na útek, ale křišťálové pantoflíčky jí v tom spolehlivě zabránily. Ještě štěstí, že ani útočnice neměly na nohou pohorky, tenisky ani tretry.

V sále se strhl takový povyk, že nikdo neslyšel, jak hodiny na zámecké věži začaly odbíjet půlnoc. Úderem dvanácté Popelčina krásná róba i křišťálové pantoflíčky zmizely a ona tam najednou stála ve starých vytahaných teplácích a umouněném tričku. Macecha a nevlastní sestry ji okamžitě poznaly, ale nedaly to najevo, aby jí nemusely přijít na pomoc.

Ženy zmlkly a zůstaly stát jako opařené. Popelka, celá šťastná, že se konečně zbavila svíravé róby a nepohodlných podpatků, si slastněpovzddechla a drbala se na bocích, otačených korzetem. Přivřela oči a blaženě se protáhla: „Poslužte si, zabijte mě, ale alespoň umřu v pohodlíčku.“

Ostatní ženy hltaly závistivými pohledy její bosé nohy a ničím nestlačené břicho. A najednou začaly jedna za druhou strhávat ze sebe šněrovačky, korzety, krinolíny, sponky, krejzlíky, živůtky, boty na vysokém podpatku a jiné mučící nástroje. Tančily, skákaly a ječely radostí, že se konečně zbavily ponižujících atributů mužské nadvlády.

Kdyby se muži dokázali alespoň na chvíli odpoutat od samčích destruktivních her, spatřili by kolem sebe plno polosvlečených žen, které se dříve neodvažovaly takhle obnažit ani do vlastní postele. Ale kdepak, oni neúnavně tloukli, kopali, škrtili, kousali a škrábali jeden druhého tak dlouho, až naživu nezůstal nikdo. Když skoncal poslední z nich, ženy pokývaly hlavami, ale necítily žádnou přehnanou lítost. Od této chvíle mohly nerušeně vládnout v paláci i v celé říši. Ze všeho nejdřív navlékly mrtvé do svých odložených šatů a učinily oficiální prohlášení pro tisk. Tvrdily, že rvačka začala ve chvíli, kdy jeden z mrtvých pohrozil, že vyrazí homosexuální a transvestitní sklony prince a jeho dvořanů. Potom ženy založily oděvní družstvo, které mělo vyrábět výlučně pohodlné a zdravotně nezávadné oblečení pro ženy. Na zámecká vrata přitloukly reklamní ceduli a nechaly si zaregistrovat ochrannou známku *Popelověda*. A potom všechny (dokonce včetně macechy a Popelčiných nevlastních sester) žily dlouho a šťastně, samozřejmě díky sesterské solidaritě a správnému marketingu.

přeložila Nina Vrbovcová

Ruth Rendell Hra s ohýnkem

Když už Linda pečovala o Betty asi rok, došlo jí, že jí tenhle úkol připadl nejspíš proto, že je ženská. Betty byla Brianova matka, ne její, a měla dvě další syny a oba svobodné. Nikoho nikdy ani nenapadlo, že by měl v péči o matku vypomáhat některý z nich.

Betty nikdy neměla Lindu příliš ráda a někdy naznačovala, že se Brian oženil pod svou úroveň. Jednou v nějakém rozhorlení přímo řekla, že Linda není pro jejího syna dost dobrá. A přece právě ona se o ni teď starala. Věděla, že když se o tom pokusí promluvit s Brianem, k ničemu to nepovede. Brian řekne – a už to také řekl –, že je to ženská práce. V takových těch choulostivých záležitostech by chlap staré ženské ani pomáhat nemohl. To se nehodí. Když se Linda zeptala, proč ne, řekl jí, ať neblbne. Každý přece ví proč.

Každé ráno, když Brian vyrazil na dvůr farmy a ještě než šla sama do práce, sedla Linda do auta, dojela po silnici až ke kostelu, tam zahнула doleva na boční cestu a asi po míli dojela k malému domku na rozsáhlém pozemku, kde Betty bydlela od té doby, co jí před dvanácti lety zemřel manžel.

Betty spala dole, v zadní místnosti. Vždycky byla vzhůru, když tam Linda dorazila. Linda ji umyla, natáhla jí čistou noční košili, čistý župan, ponožky a střevíce a za jejího neustálého křiku a nářku ji s vypětím všech sil, jak nejlépe dokázala, umístila do křesla, kde měla stará paní zůstat celý den. Následovala snídaně, slazený čaj s mlékem a chleba s máslem a zavařeninou. Betty nechtěla užívat kojeneckou láhev. Za co ji Linda má, za miminko? Pila ze šálku, a když si Linda nevzpomněla, že jí má dát bryndák, který kdysi skutečně užívali pro mimina, tekl čaj vesele na čistou noční košili a Betty bylo třeba znovu převléknout.

Po Lindině odchodu přicházela místní pečovatelka, ovšem ne každý den. Přijela také paní od dodavatelské služby a dovezla Betty oběd, nakrájený na kousky, všechno balené ve staniolu a polepené štítky s označením obsahu. Někdy v tu dobu se pak také přišel podívat Brian. Ne aby něco sklídl, udělal matce sálek čaje nebo projel místností vysavačem. Jen aby deset minut poseděl v Bettyině ložnici, vykouřil cigaretu a díval se přitom na televizi. Snad jednou za měsíc dorazil ten bratr, co bydlel asi dvě míle odtud, také deset minut poseděl a díval se s Brianem na televizi. Druhý, co bydlel deset mil odtud, nepřijel nikdy, leda na Vánoce.

Jestli tam Brian byl, to Linda poznala podle cigaretového kouře a nedopalků zamáčkých v popelníku. Ale dověděla by se to i bez kouře a špačků, protože jí o tom vždycky řekla Betty. Ta si myslela, že je Brian světec, když se dokáže alespoň na chvíli utrhnout od práce na farmě a navštívit starou matku. Zřetelně už mluvit nedokázala, ale byla schopná zcela jednoznačně vyjádřit názor na Briana, toho nejdokonalejšího syna, jakého kdy která žena měla.

Okno v ložnici se nikdy neotvíralo, to by Betty nepřipustila. Místnost byla cítit močí, levandulí a jídlem od dodávkové služby. A tak Linda každodenně, než šla do práce, otevřela okno v předním pokoji a nechala otevřené dveře. Moc to nepomáhalo, ale dělala to dál. Když Betty uložila do postele, umyla talíře a hrnky a všechno ušpiněné prádlo uložila do igelitové tašky, aby si ho odvezla domů. Pak šla do přední místnosti a zavřela okno. Od doby, kdy druhý záchvat mrtvice učinil Betty zcela bezmocnou, se z nějakého důvodu všechny poštovní zásilky, reklamní bláboly i místní plátek po doručení do domku ocitaly na jídelním stole. Jednou za pár měsíců je odklidili, ale teď už to nějakou dobu nikdo neudělal a Linda si všimla, že skleněná váza z té hromady papíru už vyčnívá jenom nějaké čtyři palce. Krajkovou podložku nebylo vidět vůbec.

Všimla si ještě něčeho. Byl teplý slunečný den, na duben velmi teplý. Domek byl okny obrácen k jihu a sluneční svit padal do okna celý den, padal i teď a opíral se do hrdla vázy, takže se do zářícího skla nedalo ani pohlédnout. Tam, kde se sluncem prozářené sklo dotýkalo papíru, začínal hořet. Pálící sklo vytvářelo na tenkém potíštěném listu zčernalý, zuhelnatělý pruh. Linda napjala zrak. Oči ji nešálí. Vidí opravdu kouř, a teď i cítí pach hořícího papíru. . . Okamžik jen stála v ohromení nad tím jevem, o kterém už slyšela, ale nikdy tomu nevěřila. Skautíci rozdělávali oheň lupou, pomyslela si. A někde četla o lese, který shořel jen proto, že někdo nechal na slunečné pasece ležet kousek skla.

Hromadu papíru nebylo kam dát, a tak si našla další igelitový pytlík a naplnila ho. Betty něco vykřikla, ale to jenom chtěla vědět, proč tam Linda ještě je. Linda ořela ze stolu prach, vyměnila

krajkový ubrousek pod skleněnou vázu a s igelitovou taškou špinavého prádla v jedné ruce a s pytlíkem papíru ve druhé vyrazila domů, aby tam prádlo vyprala a připravila večeři pro Briana, sebe a děti.

Příhoda se skleněnou vázu, sluncem a hořícím papírem byla tak zajímavá, že o tom chtěla Brianovi, Andrewovi a Jimovi u jídla vyprávět, jenže oni sledovali finále televizní soutěže a zakřikli ji, jen promluvila. Vhodná chvíle byla pryč a až do příštího dne se jaksí nenaskytla další. To už jí ale slunce, zapalující přes sklo papír, nepřipadalo tak pozoruhodné a ona se rozhodla, že o tom mluvit nebude.

Když nazítří přišla k Betty, skleněnou vázu nepřemístila. Měla takový zvláštní pocit, že kdyby ji přendala řekněme na římsu nad krbem nebo na policičku, nějak by si zavřela dveře – nebo promarnila šanci. Jak by ji jednou přesunula, nikdy by ji už nedokázala dát zpátky, protože by sice každému lehko vysvětlila, proč vázu přemístila, ale nikdy by už nedokázala říct, proč jí dala zpátky. Cítila se z těch úvah nesvá, a tak je zaplašila z mysli.

Brian řekl, že poseká to pole za domkem, padesát akrů ječmene, a jestli ho to horko neporazí, tak bude někdy v půli odpoledne hotov. Byl by se mohl postarat i o matku, byl prakticky na místě, ale nenabídl to. Linda by také nevěřila vlastním uším, kdyby takovou nabídku uslyšela.

Bylo větší horko než kdy jindy. Už v půl osmé ráno bylo horko. Linda umyla Betty, vyměnila jí přestěradlo a povlak, ke snídani jí dala ovesné vločky, vařené vejce a topinku. Z okna Betty viděla, jak Brian přejíždí po poli na kombajnu, a ten pohled byl pro ni zřejmě nesmírně radostný, i když její potěšení tlumila lítost. „Ten se opravdu nadře,“ prohlásila. „Ten se nešetří, když je potřeba udělat práci.“ Jako by Brian těch padesát akrů sekal kosou a neseděl v kabině s dvacítkou dlouhých marlborek, plechovkou coca-coly a sluchátky na hlavě, do kterých mu walkman hrál písně Beatles z jeho mládí.

Linda otevřela okno v přední místnosti jaksepatří dokořán. Za pár hodin tudy bude slunce pěkně pražit. Jednu obálku na vršku hromady posunula tak, až se roztržený horní okraj dotýkal skleněné vázy. Pak ji zase odsunula. Chvilí postála a dívala se na stůl, papír a vázu. Nejjemnějšími kousky papíru zahýbal náhle průvan. Linda natáhla jeden prst a jen lehce přejela po roztrženém okraji obálky. Vlastně ho vůbec neposunula. Rychle se obrátila a rázně vyšla z místnosti, z domku, k autu.

K tomu požáru zřejmě došlo někdy kolem čtvrté odpoledne, v nejžhavější dobu toho žhavého dne. Brian, když ve dvě skončil sekání pole, za matkou zašel. Díval se s ní na televizi, pak si chtěla zdržimnout. Ti, co se v takových věcech vyznají, říkali, že velmi pravděpodobně zemřela udušením, aniž se vzbudila. Proto si také nezavolala telefonem pomoc, i když ho měla u postele.

Hasiče povolal jeden zemědělský dělník, který zrovna projížděl kolem po cestě. Byli to dobrovolní hasiči. Zbrojnici měli pět mil odtud a k ohni se dostali za dvacet minut. To už byla Betty mrtvá a domek zpola zničený. Lindě o tom nikdo neřekl. Nebyl čas. Když o páté k Betty dorazila, bylo po všem, Brian a hasiči tam jen tak postávali a klacky prohrabovali zuhelnatělé zbytky.

Závěť byla překvapivá. Betty v domku po léta žila bez pračky nebo mrazničky a za televizi z půjčovny platil Brian. Postel, ve které spala, byla její manželská a pocházela ze sedmačtyřicátého roku. Domek nebyl vymalován od doby, co se tam nastěhovala, a kuchyň dostala poslední nové zařízení hned po válce. Betty však po sobě zanechala sumu peněz, která se zdála obrovská. Linda tomu ani

nemohla věřit. Třetina byla pro Jeffa, třetina pro Michaela a poslední třetina spolu s domkem – či spíše s tím, co z něho zbylo – pro Briana.

Pojišťovna vyplatila pojistku. Příčinu požáru nebylo možné zjistit. Určitě to mělo co dělat s tím obrovským horkem, doškovou střechou a předpotopní elektrickou instalací.

Linda ovšem věděla své, ale neřekla nic. Co věděla, nechávala si pro sebe, a tak to v ní bobtnalo a hnísalo, až nemohla v noci spát a přišla o chuť k jídlu.

Brian na pohřbu hlasitě plakal. Všichni bratři projevovali nezměrný zármutek a Brianovi nikdo neřekl, aby se ovládal nebo aby se choval jako chlap, spíš ho každý vzal kolem ramen a řekl mu, že byl báječný syn a že si nemá co vyčítat.

Linda neplakala. Brzy nato ale upadla do deprese, ze které ji nic nemohlo dostat, ani tišící prostředky od doktora, ani Brianův příslib, že pojedou někde na báječnou dovolenou, třeba i do zahraničí, když bude chtít, ani výklady lidí, že Betty nepocítila žádnou bolest, jen v pokojném spánku tiše odešla.

„Vona musela mít mámu mnohem rači, než sem myslel,“ řekl Brian bratru Michaelovi.

„Nebo se cejtí provinile,“ opáčil Michael.

„Provinile? No si snad děláš srandu. Proč by se měla cejtit provinile. I dyby byla mámina vlastní cera, nemohla pro ni udělat víc!“

„No jó, ale lidi se někdy cejtěj provinile pronic zanic, když někdo umře. To je známej fakt.“

„Dyby se měl někdo cejtit provinile, tak sem to já. Živý duši sem vo tom neřek slovo, a taky sem nemoh, že jó, teda dyž sem chtěl dostat tu pojistku. Ale. . . vono je to tak, že ten barák sem zapálil já.“

„Co žes udělal?!“ přeptal se Michael.

„No to se ví, že ne schválně, za co mě máš, to seš můj brácha? A vinej se taky necejtím, to ti můžu říct. Ani trošku vinej. Nehody se budou dít, pořád, s tím se nedá nic dělat. Ale. . . dyž sem byl tenkrát vodpoledne u mámy, nechal sem na prádelníku ležet zapálenou cigaretu. Víš přece, že je vodkládám zapálený. Linda sebrala ten zatracenej popelník a snad ho vymyla nebo co. Dyž sem viděl, že máma spí, tak sem po špičkách vodešel, už sem se ani nevohlíd, a toho zapálenýho vajgla sem tam nechal.“

„To je hrozný,“ řekl zničenež Michael. „Kdy ti to došlo?“

„Hned jak sem viděl kouř. Hned jak sem viděl hasiče. To už bylo pozdě, že jó. Vodplížil sem se, ani sem se nevohlíd.“

přeložil Milan Dvořák

Nikos Kazantzakis Odysseia

Epos o 33 333 verších. Autor na něm začal pracovat roku 1924 na Krétě, dokončil ho při dvou téměř ročních pobytech v Božím Daru – v letech 1929 a 1931-32. Kazantzakis ho považoval za vrchol své literární tvorby. Byl celý přeložen do angličtiny, česky nikdy nevyšel.

Ukázky v překladu

Je krásná tvoje píseň a myslí radost přináší,
však nadlouho mne kouzlem svým zastavit nedokáže,
tam na obzoru zas už vítr rozloučení vane.
Buď zdrav a šťasten též, teď každý půjdem svojí cestou.
Jsou krásná o lásce tvoje slova, ale já hrdě
po zemi kráčím a duše moje balzám nehledá.

***

Ty miluješ lidskou duši – ptáče třaslavé,
jež tělu všecku sílu vzala a křídla napíná
tam vysoko do prázdna nebes a těla pozbyt chce.
Já miluji lidské tělo, rozum i jeho zuby,
blátivou zemi, po níž zpocen kráčím
a co ještě víc – to hrozně ticho po tvrdém boji.

přeložila Růžena Dostálová

Kunderova „Nevědomost“

Zatím poslední román Milana Kundery „L'Ignorance“ tematizuje polistopadový návrat emigrantů do Čech. Český čtenář si za posledních deset let mohl zvyknout, že knihy svého v současnosti nejznámějšího spisovatele musí louskat v cizích jazycích a už se nad tím snad ani nepozastaví. Tentokrát je situace o to pikantnější, že Kundera, rozlícený nepříznivým přijetím svých „francouzských románů“ u pařížské kritiky, uvalil dočasné embargo také na svou druhou vlast – nakladatelství Gallimard tak smělo s původním francouzským textem vyrukovat až tři roky poté, co vyšel v cizině. Tak se obě autorovy země na čas ocitly ve společné izolaci. Nejkrásnější na „L'Ignorance“ je její kompozice. Podobně jako předchozí díla, lze ji přirovnat k polyfonii, hudební skladbě s prolínajícími se melodiemi hlasů. Jednotlivé postavy na sebe střídavě upoutávají čtenářovu pozornost, mistr pak vtiskne dílu ideu, která spojí části v celek. Opus je na světě.

Tentokrát je tou ideou nevědomost nebo neznalost. Francouzské slovo „ignorance“ (iňoráns) není tak zostouzející jako česká „ignorance“. Ale čtenář ať se neteší na temné výlety do říše nevědomí, Kundera má totiž v rukávu ještě jeden význam titulního slova, tedy jeho španělské varianty „añoranza“, která znamená nostalgie, bolest z nevědomosti, bolest z nedostatku zpráv – například o rodné zemi. Tím je nastoleno předdeslané téma: trauma navrátilců z emigrace.

V románu najdeme hned dva zástupce emigrantů: Irenu a Josefa. Oba odešli po osmašedesátém roce. Irena následovala persekvaného manžela do Francie a po jeho smrti si našla nového partnera, Švéda Gustafa. Josef utekl do Dánska, kde se usadil a oženil s Dánkou, která mu také zemřela. Tak či onak ani Irena, ani Josef v listopadových dnech nepocítují žádný nával vlastenectví – cítí se doma v zázemí, které si za dvacet let vybudovali. Budí tím pohoršení u svého okolí, které je do té doby tolerovalo jako „nešťastné emigranty“. O několik let později se přece jen oba sejdou na letišti, a protože se letmo znají z mládí, domluví si schůzku v Praze. Mezi jejich prvním a druhým setkáním se odvíjí celý román. Vyplňují ho drobné příhody, které oba paralelně zažívají. Počáteční pocit z „velkého návratu“ je odpor: u Josefa je namířen proti chamtivé rodině, u Ireny je to spíš odpor k českému nevkusu a sprostotě. Výmluvná je epizoda, v níž chce Irena pohostit bývalé kamarádky francouzským ročníkovým vínem, a ony se místo toho vrhnou na pivo. Ignorance? Nevědomost? Při setkáních s krajany si oba znovu a znovu umědomují, že se jich nikdo neptá na život „venku“, všichni je nenápadně nutí, aby na posledních dvacet let zapoměli.

Po odporu následuje další fáze: skutečné rozpomínání: Irena si ožíví vzpomínku na Prahu šedesátých let, která se jí v prvních letech emigrace často vracela, než byla vytěsněna pařížskou přítomností. Ale taky si uvědomí, že emigrace pro ni nebyla ani tak politickým činem jako útekem od matky. Josef zatím listuje starým deníkem.

Protože se mu vybavují jen samé trapné momenty, s odporem ho zahazuje.

Závěrečné setkání Ireny a Josefa je oboustrannou konfesí, která končí v posteli. A také tam skončí, protože Josef se vrací do Dánska, kde má cihlový dům a před ním vzrostlou jedli. Irena zůstává osamělá, a to ani netuší, že ve stejném čase na jiném místě její náruživá matka rozevívá před Gustafem svoje zhoubovatělá stehna. A ještě něco se odehrává v témže čase: Josefova bývalá dívka a Irenina přítelkyně pozoruje v zrcadle svůj krásný obličej, orámovaný hedvábnými vlasy, které skrývají před světem její ošklivé tajemství. Kniha je v podtitulu označena za román a má skutečně dokonale vybudovaný příběh. Přesto či právě proto působí trochu jako esej s ilustrativními situacemi. Sotva se čtenář začte do děje, už je vytržen anekdotou o Jonasu Hallgrímssonovi, etymologickou sondou, vsuvkou o Odysseovi a nostalgii či o dějinách emigrace. Jako by chtěl pisatel dát najevo, že příběh je u něj až na druhém místě. Kundera nikdy nebyl spisovatel-malíř, nemá pestrou paletu obrazů, avšak někdy jeho chladný styl doslova zamrazí – zejména při „líčení“ Prahy, kdy ani jednu ulici, ani jednu čtvrť nenazve jménem. Jediné, co je v jeho očích hodno pozornosti, potažmo pojmenování, je česká kultura – Skácel, Mácha, Neruda, Voskovec, Werich, Hrabal, Škvorecký. To nelze připsat na vrub mezinárodnímu záběru – pro většinu cizinců by byl místopis Prahy instruktivnější než předkládané panoptikum. A v tom vězí zvláštní dvojakost Kunderova postoje. Svým komplikovaným způsobem svou původní vlast miluje, nostalgicky vzpomíná na její hudbu a poezii, ale z principu odmítá jalový patriotismus a sladkobolné vzpomínání.

Stejný rozpor se objevuje i na jiné rovině: Kundera chce být Francouzem, jako Irena si osvojil tamní kultivovanost a na české humpoláctví hledí skrz prsty. Všemi jeho romány se vine nostalgie po kráse a harmonii. Ale při pohledu na závěrečné, a dlužno říci strhující, scény se ukazuje, že jsou neseny právě jadernou vulgaritou, trapností, ošklivostí. Jediná osoba držící až do konce ideál krásy je paradoxně zohavená Milena.

Zbývá otázka, zda je Nevědomost skutečně románem o emigraci. Odpověď zní: ano i ne. Na jedné straně pojednává o určité historické události, na straně druhé se polistopadovým politickým vývojem ostentativně nezabývá. Když Josef na návštěvě u svého dávného komunistického přítele toto téma přímo nadhodí, odpoví mu víceznačné gesto. Josef se podívá a pak nad tím mávne rukou. Nezáleží mu na „zúčtování s minulostí“. Najednou mu připadá, jako by vstup vojsk byl jen náhodným podnětem k emigraci ze sebe sama, k velkému útěku z vlastních vzpomínek.

Michaela Otterová

François Cavana A to jste slyšeli?

Intelektuál

Když se intelektuálovi uřízne hlava, *zemře*.

Bolest

Když přesně v okamžiku, kdy oznamujete příteli, že jeho žena a děti zahynuli při železničním neštěstí, mu upustíte zároveň dvacetikilogramové závaží na nohu, není schopen říci, co ho víc bolí.

Výkaly

Člověk průměrné tělesnosti zplodí vyměšováním za celý svůj život patnáct až osmnáct tun výkalů rozdílné konzistence. Přesnými výpočty se podařilo dospět k tomu, že až bude celý zemský povrch pokryt jednolitou vrstvou výkalů do výše 1,65 m, bude znemožněna dýchací funkce lidských bytostí kvůli ucpání nezbytných tělních otvorů. Při současném trendu demografického růstu k tomu dojde v roce 2295, přesně 23. dubna. Je třeba doufat, že v té době pokrok techniky umožní člověku opustit tuto planetu, jež se pro něj stane neobyvatelnou, a přemístit se na nějakou jinou, která je ještě čistá.

Tachometr

První tachometr vynalezl Blaise Pascal (1623 - 1662). Nechal přivázat jednoho vzdělaného vesničana kolem loukotě jednoho z kol svého kočáru. Při každém otočení kola se vesničan nosem praštil o zem a vesničan tak věděl, že je to jedna otáčka navíc. Jelikož vesničan znal délku průměru kola, stačilo mu tuto délku rychle znásobit 3, 1416x a výsledek přičíst k dosud uražené vzdálenosti, aby mu vyšel nový součet, jenž hned poté nahlas ohlašoval. U vesničanů, a to i vzdělaných, kteří neuměli počítat víc než do sta, se tachometr po sto otáčkách kola vynuloval: k tomu stačilo praštit vesničana holí po hlavě.

Rakovina

30% případů úmrtí na rakovinu se týká rakoviny kuřáků. Zbývajících 70% se týká rakoviny nekuřáků.

Výkal

Je téměř nemožné šlápnout dvakrát za sebou v desetiminutovém intervalu do lidského výkalu a upadnout přitom pokaždé tak, že se nosem zaboříte přesně do druhého výkalu, nacházejícího se právě v náležité vzdálenosti, pokud jsme to neudělali schválně.

Výchova (sexuální)

Slečna Andulka Šafářová, učitelka z Husičky nad Nemašdomem, připravila svým žákům základní a rodinný kurs sexuální výchovy. Na závěr jim doporučila, aby si vzali příklad z květin na louce, které jsou sexuálními orgány rostlin, k nimž náležejí. Nazítří zažila překvapení, když jí třídní premiant věnoval nádhernou kytici, složenou z pohlavních orgánů jejich žáků, uříznutých i s brčkem a hezky narovnaných ve váze.

přeložil Tomáš Kybal

Kauza MOBA pokračuje

Nakladatelství Moba Bastei, které v Brně existuje tuším už jedenáctý rok, začalo loni vydávat takové střípky ze světové klasiky. První tři knihy, konkrétně Dostojevského Fantastické povídky, Defoeovo Dobrodružství kapitána Singletona a Maupassantovy Povídky o ženách, vyšly údajně v překladu jisté Marie Ruthové. Prostým srovnáním se staršími překlady jsme ale rychle zjistili, že Dostojevského ve skutečnosti překládali Jaroslav Táfel, Elvíra Moisejkenková a Ruda Havránková a kupříkladu Maupassanta Jaroslav Vrchlický (!!!) a Antonín Hart (jménem si nejsem jist, ale o to teď nejde). Překlady jsou opsány doslova otrocky a mírné úpravy textu jsou patrné jen tam, kde to s ohledem na stáří překladového textu zavání příliš křečovitými archaismy – archaismy snesitelné jsou v textech ponechány.

Na snahu kontaktovat někoho z představitelů nakladatelství se nám od jednatele firmy doc. Josefa Ströbingera dostalo doporučení, abychom kontaktovali šéfredaktora dr. Ivanu Fabišíkovou. Ta

se nejdřív pokusila kolegu Michala Budíka z ČT Brno doslova „odvařit“ poukazy na to, aby nestrkal nos do věcí, jimž nerozumí – na myslí tím měla především autorský zákon. Ten ale mluví jednoznačně: Překladový text je dílem, na něž se autorské právo vztahuje, a to ještě sedmdesát let po smrti autora díla.

Zavrženíhodné až odporné je, že Moba Bastei se zaměřila především na překladatele již zesnulé, protože pravděpodobně předpokládala, že po skutečném autorství překladu nebude nikdo pátrat. Na ukradené překlady přišla jako první kolegyně Drahoslava Jandrová z nakladatelství Academia, které chtělo vydat Dostojevského Fantastické povídky; zjistila, že konkurence z Moby už ji předběhla, ale zato také zjistila, jak to s těmi překlady je. Od té doby veškeré tituly z řady, která už se jmenuje Knihovna klasiky či tak nějak, pečlivě sledujeme. V současné době už je venku šest titulů vydaných touto pozoruhodnou metodou – mění se jen jména údajných překladatelů v tiráži. Jako poslední svazek vyšla Turgeněvova První láska, jejíž skutečnou, stále ještě žijící a také tvořící tlumočitelkou je významná česká rusistka dr. Anna Nováková.

Český zákon pro podobné případy bohužel pamatuje jen na velmi skrovné sankce – podle našich informací by nakladatel mohl za každé takto vydané dílo dostat pokutu ve výši dvojnásobku předpokládaného honoráře pro překladatele či jeho dědice. Obec překladatelů se proto rozhodla o rozpoutání co největšího mediálního poprasku, protože je to jediný způsob, jak může účinně chránit duchovní majetek svých žijících i již zesnulých členů.

Libor Dvořák

Z korespondence Libora Dvořáka s doc. Josefem Ströbingerem

Vážený pane docente!

Už měsíc se zabývám velice smutnou kauzou, jejímž hlavním předmětem je pobuřující praxe nakladatelství Moba Bastei s vykrádáním starších českých překladů světové klasiky, které jsou podepisovány anonymními jmény. Mého brněnského televizního kolegu Michala Budíka jste asi před třemi týdny odkázal na šéfredaktorku nakladatelství dr. Fabiškovou, která tuto „metodu“ jednoznačně popřela. Knihy jsou ovšem na světě a krádež by prokázal i žák národní školy, natožpak literární odborník.

Mediálnímu skandálu, který jsme rozběhli minulý pátek v pořadu Události – komentáře a který přirozeně bude pokračovat, už v tuto chvíli nemůžete zabránit. Stejně tak nemůžete zabránit velmi pravděpodobnému udělení jedné z letošních anticeň Skřípec, vyhlášených každoročně na pražském Světě knihy Obcí překladatelů. Snad ale bude ve Vašich silách, abyste tuto ostudnou praxi v Mobě zastavil. Za vhodné bych také považoval, aby se Vaše nakladatelství omluvilo ještě žijícím překladatelům a v případě zesnulých kolegů jejich dědicům, jejichž překladatelská práce byla v Mobě tak trestuhodně zneužita. Obec překladatelů zvažuje možnost, zda na Mobu nepodá za všechny postižené trestní oznámení. Pokud je mi známo, někteří dědicové i žijící překladatelé už se k tomu chystají soukromě.

S pozdravem
Libor Dvořák, překladatel
redaktor České televize
člen poroty anticeň Skřípec
V Praze 9. března 2004

Vážený pane doktore,

V sobotu jsem se vrátil ze zahraniční služební cesty, uvedenou reportáž jsem ovšem zhlédl z internetu. Věc v nakladatelství je v řešení a již dnes jsem vyslal zmíněnou šéfredaktorku do Prahy, aby zjistila všechny zainteresované překladatele či jejich dědice. Znáte-li (a jistě znáte) praxi v nakladatelství, je po jednání s autory, získání licence apod. zařazena redakční radou nakladatelství kniha do plánu. Na rukopisy a překlady je uzavřena smlouva, celou redakční práci řídí šéfredaktor.

Tim se ovšem nezříkám zodpovědnosti, a jak jsem uvedl, je věc v řešení po získání všech dostupných informací. Z uvedeného je rovněž patrné, že jsem „neodkázal“ pana Budíka na šéfredaktorku, ale nasměroval na přímo zodpovědnou osobu a velice mne mrzí, že se za mnou pan redaktor Budík nedostavil stejně tak jako již předtím telefonující, protože telefonující je vždy víceméně anonymní.

Nevím, jak dnes paní dr. Fabišková v Praze pochodí, ale pokud je Vám znám kontakt na zainteresované překladatele či jejich dědice, budu Vám za tuto informaci vděčen. Jsem rovněž rád, že jste se ozval takto přímo a mohu Vás ubezpečit, že mě tato záležitost není lhostejná.

S pozdravem
Josef Ströbinger

Vážený pane docente,

jsem samozřejmě rád, že celou věc neberete na lehkou váhu.

Dovolu ovšem pár poznámek:

– Mechanismus normálního zařazování titulů do ediční plánů samozřejmě znám – pracoval jsem v nakladatelství téměř dvacet let. Proto dobře vím, že získávání souhlasu s vydáním něčího textu – ať již původního či překladového – zařazení jakéhokoli titulu nutně předchází, a ne následuje. To, co v současné době podniká dr. Fabišková, je pro mě již jen hašením požáru, který (nakolik jsem zatím pochopil) sama založila či přinejmenším zakládat pomáhala. Některé překladatele či jejich dědice samozřejmě znám, a to dokonce osobně, ale popravdě řečeno není mou starostí dávat jejich národně dohromady: kdyby Vaše nakladatelství mělo dobrou vůli vydat světové klasiky rovnou se jmény skutečných překladatelů a ne jejich virtuálních (či spíše neexistujících) dvojníků, tak si už dávno před rozjezdem celého projektu vše potřebné zjistilo. To jste neudělali a já to nemohu chápat jinak než jako vědomou snahu obohatit se na úkor cizí práce. Kdybyste se totiž po právech opravdu pídili, stačilo se obrátit například na Diliu či na Obec překladatelů.

– Případy bezesmluvního zneužití překladů jsou v posledních letech v české nakladatelské praxi bohužel dosti běžné a Obec překladatelů se jim jako profesionální organizace musí bránit. Stejně běžné však je, že když už nějaký nakladatelský dům takovýto text pro své účely uzurpuje, tak alespoň uvede jméno skutečného autora české varianty. Způsob, jaký volila MOBA, je neslýchaný.

S pozdravem
Libor Dvořák

Vážený pane redaktore,

Při porovnání obou tisků jsem zjistil to, o čem jste psal v prvním dopise. Uvedené dílo Dostojevského vyšlo samozřejmě již předtím, bohužel byl (i když byla na překlad uzavřena nakladatelská smlouva) použit překlad relativně nedávny s minimálními úpravami.

V současné době nejde z mé strany o hašení požáru, ale uvedení záležitosti alespoň do přijatelného pořádku. Již zjištěným žijícím

-----

překladařům povídek či jejich dědicům budou vyplaceny honoráře, odpovídající současným zvyklostem. Omluvím se jim osobně a provede to i ŠFR a rovněž v tisku. V nakladatelství provedu personální opatření. V relativně malém nakladatelství je tolik činností, že musím spoléhat na dělbu práce a vedoucí jednotlivých úseků. Tím ovšem nechci obhajovat to, že jako jednatel (ne majitel) za organizaci zodpovídám. K poslednímu odstavci Vaší odpovědi: souhlasím, musím ale podotknout, že situace u méně známých cizích autorů je zřejmě horší, než se domníváte.

S pozdravem
Josef Ströbinger

Vážený pane docente,
znovu opakuji, že je dobré, že alespoň o dodatečnou nápravu viditelně usilujete. Popravdě řečeno ovšem nechápu, jak je možné, že „i když byla na překlad uzavřena nakladatelská smlouva, bohužel byl použit překlad relativně nedávný s minimálními úpravami“. Stejně tak opakuji, že nemohu suplovat činnost Vašeho smluvního oddělení, ale v zájmu co nejrychlejšího zažehnutí nejhorsích škod nehodlám dělat drahoty a rád Vám poskytnu kontakty na dr. Annu Novákovou (skutečnou překladatelku titulu I. S. Turgeněv: Dostaveničko) – tel. (. . .), a paní Vlastu Táfelovou, překladatelku a vdovu po Jaroslavu Táfelovi (skutečném překladateli titulů F. M. Dostojevského: Bobek, Sen směšného člověka) – tel. (. . .).

S pozdravem
Libor Dvořák, ČT

Vážený pane redaktore,
Překladatelka se zavázala pořídit překlad a předala překlad takový, jaký je. O originálním překladu z roku (tuším) 1968 jsem neměl ani zdání (možná bohužel, ale Dostojevskij není moje parketa).

S pozdravem
Josef Ströbinger

Vážený pane docente,
velmi se obávám, že zatím nemáte zcela přesnou představu o rozměrech této kauzy. Podle našich hodnocení se případy zcizení starších překladů týkají zatím možná až pěti titulů (Balzac, Maupassant, Turgeněv, Dostojevskij, Defoe). Tyto knihy podepisuje paní Marie Ruthová (jejíž fyzickou existenci se nám zatím nepodařilo prokázat), další pak paní Ivana Foltánová. Ani jednu z nich se nám zatím nepodařilo kontaktovat, protože paní Fabišíková konkrétně o paní Ruthové odmítla podat jakoukoli informaci s poukazem na ochranu osobních dat. To je jistě chvályhodné, ovšem ne v případě člověka, který se dopouští trestného činu krádeže duševního vlastnictví. Nejde o první případ tohoto druhu, s nímž jsem za dlouhá léta působení v porotě Skřípce přišel do styku, a tak vím, že za podobných okolností údajný překladatel velice často prostě neexistuje. Mám příliš málo informací na to, abych Vaše nakladatelství vinil z téhož, ale to je koneckonců Vaše věc. Pro nás je rozhodující, že v Mobě dochází k této praxi opakovaně už téměř rok a detaily nás v tuto chvíli nezajímají. Obec překladatelů se však po obou dámách (jedná-li se skutečně o žijící osoby) nutně pít bude – v případě potřeby i za policejní asistence.

S pozdravem
Libor Dvořák

Rozšířené vydání *PLAV!* u naleznete na adrese www.splav.cz.